

Lahden kaupunki, Kaupunginhallitus, 26.09.2022

§ 345

Sivistyksen palvelualueen toimenpiteet liittyen nuorisovaltuuston kärkihankkeisiin 2022

3089/00.01.01.03/2022

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

Erityisasiantuntija Päivi Pitkänen, p. 044 482 0590

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

Konsernipalvelujohtaja Mäkinen Mika

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus hyväksyy sivistyksen palvelualueella kootut toimenpiteet liittyen nuorten kärkihankkeisiin 2022.

Perusteluosa

Sivistyksen palvelualueella on valmisteltu ja koottu moniammatillisissa työryhmissä toimenpiteitä liittyen nuorisovaltuuston määrittelemiін kärkihankkeisiin 2022. Kärkihankkeiden teemoina ovat hyvinvointi, ajanviettopaikat ja kulttuurialueet (liite).

Hyvinvointi. Kärkihankkeessa nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien ennalta ehkäisy, oireiden tunnistaminen ja työkalut mielenterveyden ylläpitämiseen sekä tieto matalankynnyksen palveluista ovat keskiössä. Kärkihankkeessa kiinnitetään huomiota myös pandemia-ajan jälkivaikutuksiin, jotka tulee huomioida resurssien suuntaamisessa.

Yhdenkään nuoren ei tulisi jäädä yksin päihde- ja mielenterveysongelmien kanssa.

Hyvinvointiin liittyvät toimenpiteet

Lahden kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sivuille on koottu Lahden alueella olevat palvelut mielen hyvinvoinnin ja päihteettömyyden tukemiseen apua tarvitsevalle, läheiselle sekä linkit testeihin ja itsehoitomateriaaliin [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen - Lahti](#) . Sivustolta löytyy suorat linkit tahoihin, joista nuorten on mahdollista saada apua ja tukea mielenterveyteen liittyvissä asioissa [Mielen hyvinvointi -hyvä mielenterveys - Lahti](#) sekä päihteettömyyteen ja rahapelaamiseen liittyvissä asioissa [Päihteet ja muut riippuvuudet - Lahti](#). Näiden sivujen markkinointia nuorille voi tehostaa esimerkiksi aihepiireittäin Wilma-viestinnällä ja opettajien välityksellä oppitunneilla, joissa aiheita käsitellään.

Opiskeluhoitopalvelut (kuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat) toimivat kaikissa oppilaitoksissa matalan kynnyksen palveluna ja vuoden 2022 alusta tulleen lakimuutoksen johdosta kuraattoripalveluita on lisätty sitovien mitoitusten mukaisesti, yhteensä 8 uutta kuraattoria Lahden alueelle. Opiskeluhoitohenkilöstöä on koulutettu mielenterveysosaamiseen liittyen ja koulutusta järjestetään jatkossakin. Myös chat-palvelua on tarjolla kaikkina arkipäivinä ja aukioloaikoja ollaan kysynnän luisääntymisen myötä laajentamassa.

Lahden seurakuntayhtymän on aloittanut keväällä 2022 16–30-vuotiaille suunnatun WALK-IN ratkaisukeskeisen lyhytterapian Vapaudenkatu 6:ssa keskiviikkoisin klo 15–18. Tämä on maksutonta, vastaanotolle voi tulla ilman lähetettä ja ajanvarausta.

Lahden nuorisopalveluiden tukipalvelut tarjoaa tukea myös mielen hyvinvoinnin haasteisiin. Psykososiaalinen tuki, Domino tarjoaa tukea mielen hyvinvoinnin pulmissa. Dominoon ei tarvitse lähetettä ja palvelu on maksutonta. Etsivä nuorisotyö tarjoaa tukea 17–29-vuotiaille lahtelaisille, jotka tarvitsevat rohkaisua ja apua asioiden hoitamiseen tai palveluiden etsimiseen. Etsivä nuorisotyö on vapaaehtoista, palvelussa edetään nuoren tarpeiden ja jaksamisen mukaan, maksuton palvelu. Kaikilla yläkouluilla on oma koulunuorisotyöntekijä, joiden työn tavoitteena on turvallinen ja viihtyisä kouluyhteisö. Koulunuorisotyöntekijät kohtaavat nuoria ilman ajanvarausta ja ovat valmiina keskustelemaan nuoria mietityttävistä asioista. Koulunuorisotyöntekijät ohjaavat nuoria myös muihin palveluihin tai harrastustoimintaan nuoren tarpeen mukaan.

Lasten ja nuorten vastuualue tekee tiivistä yhteistyötä Päijät-Soten Arjen tuen palveluiden kanssa osana alueellista yhteistyötä ja hyvinvointityötä. Alueellisen hyvinvointityön tavoitteena on kehittää lasten, nuorten ja perheiden palveluita alueellisia tarpeita vastaaviksi.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on määritelty tavoitteita ja toimenpiteitä mielen hyvinvoinnin ja terveellisten elintapojen / päihteettömyyden vahvistamiseksi:

Mielen hyvinvointi

Tavoite: Mielen hyvinvointi vahvistuu (1)

Toimenpide:	A	B	C
	Toimiva yhteistyö Päijät-Sote:n palveluiden kanssa (esim. Opiskeluhoollon palvelut, perhekeskus, alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut, sote-keskukset), varhainen, yksilöllinen, ikätasoinen ja oikea-aikainen tuki.	Lasten ja nuorten parissa työskentelevien mielenterveysosaamisen vahvistaminen koulutuksen avulla.	Selvitämme erilaisten tunnetaito-ohjelmien toimivuutta osana OKM:n rahoittamaa sitouttava koulu yhteistyö hanketta. Hanketta koordinoi Päijät-Hämeen sivistyspalveluiden seudullisen kehittämisen yksikkö.
Vastuu:	Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä, alueelliset hyvinvointiryhmät	Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä	Sitouttava koulu yhteistyö - hankkeen kehittämissyhmä
Mittarit:	Mielialaan liittyviä ongelmia kokevat - Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokevat Kouluterveysneuvojan / koulukuraattorin / koulupsykologin vastaanotolle pääsyn helpoksi kokevat Kokemus mahdollisuudesta keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista Ammattilaisille suunnattujen mielenterveyskoulutusten toteutuminen - Chat-palveluiden käyttö - Nuorten tukipalveluiden ajanvarauskäyntien lukumäärä		

Mielen hyvinvointi

Tavoite: Mielen hyvinvointi vahvistuu (2)

Toimenpide:	D	E	F
	Vahvistamme yhteistyötä ja toimimme aktiivisina yhteistyökumppaneina 3. sektorin toimijoiden kanssa ehkäisevässä työssä.	Monialaisten asiantuntijaryhmien lisääminen ja kehittäminen esi- ja perusopetuksessa ja erityisesti toisella asteella.	Monimuotoiset työmenetelmät ovat käytössä asiakastyössä ja ne ovat saavutettavia: etäyhteydet, chat-palvelut, jalkautuva työ ja päivystyksellinen toiminta eri toimintaympäristöissä.
Vastuu:	Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä	Opiskeluhoollon ohjausryhmät	Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, nuorisopalveluiden yksiköt ja toisen asteen oppilaitokset
Mittarit:	Mielialaan liittyviä ongelmia kokevat - Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokevat Kouluterveysneuvojan / koulukuraattorin / koulupsykologin vastaanotolle pääsyn helpoksi kokevat Kokemus mahdollisuudesta keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista Ammattilaisille suunnattujen mielenterveyskoulutusten toteutuminen - Chat-palveluiden käyttö - Nuorten tukipalveluiden ajanvarauskäyntien lukumäärä		

Terveelliset elintavat

Tavoite: Nuoret kokeilevat ja käyttävät huumeita, alkoholia sekä nikotiinituotteita vähemmän (1)

Toimenpide:	A	B	C	D
	Yksikkökohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat päivitetään esi- ja perusopetuksessa ja toisella asteella hyvinvointisuunnitelman pohjalta kaikilla kouluilla myös ehkäisevän päihdetyön osalta.	Päihteisiin puuttumisen toimintamallit ovat kouluissa ja oppilaitoksissa käytössä ja niitä päivitetään kaupunkitasoisesti säännöllisesti. Ne käydään läpi lukuvuositain henkilökunnan, oppilaiden ja huoltajien kanssa sekä oppilashuoltoryhmässä.	Huolehdimme siitä, että ammattilaisten koulutus on jatkuvaa ja suunnitelmallista. Järjestämme säännöllisesti teemallisia tilaisuuksia huoltajille.	Hyödynnämme kokemusasiantuntijoita ehkäisevän työn suunnittelussa ja toteutuksessa.
Vastuu:	Esi- ja perusopetuksen ja toisen asteen yksiköiden johto	Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä, perusopetuksen ja toisen asteen yksiköiden johto	Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä, nuorisopalveluiden johto	Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä
Mittarit:	Päihteisiin puuttumisen mallit ovat ajan tasalla ja ne on läpikäyty henkilöstön, oppilaiden, huoltajien kanssa sekä oppilashuoltoryhmässä Koulussa on yhteisesti sovittu käytäntö tai toimintaohje päihteiden käytön ehkäisemisestä Laittomia huumeita kokeilleet - Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista Kuukausittain itsensä tosi humalaan juovat - Päivittäin tupakoivat Pakka-toimintamallin tarjontaryhmä toimii säännöllisesti, tehtyjen toimenpiteiden määrä, alaikäisen alkoholi- ja savukeostot vähittäismyynnissä			

Terveelliset elintavat

Tavoite: Nuoret kokeilevat ja käyttävät huumeita, alkoholia sekä nikotiinituotteita vähemmän (2)

Toimenpide:	E	F	G
	Kehitämme ehkäisevän päihdetyön tapahtumien (6-luokkalaisten suunnatun Päihdeputken ja 8-luokkalaisten suunnatun Järkee vai ei? -tapahtuman) sisältöjä vuosittain.	Kohtaamme nuoria heidän omissa toimintaympäristöissään ja tarjoamme tukea heille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä.	Toteutamme PAKKA-toimintamallin mukaista ehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä elinkeinotoimijoiden, alkoholi- ja tupakkavalvonnan, median, poliisin sekä asukkaiden kanssa.
Vastuu:	Nuorisopalveluiden johto	Nuorisopalveluiden johto	Lahden kaupungin hyvinvointiryhmä
Mittarit:	Päihteisiin puuttumisen mallit ovat ajan tasalla ja ne on läpikäyty henkilöstön, oppilaiden, huoltajien kanssa sekä oppilashuoltoryhmässä - Koulussa on yhteisesti sovittu käytäntö tai toimintaohje päihteiden käytön ehkäisemisestä Laittomia huumeita kokeilleet - Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista Kuukausittain itsensä tosi humalaan juovat - Päivittäin tupakoivat Pakka-toimintamallin tarjontaryhmä toimii säännöllisesti, tehtyjen toimenpiteiden määrä, alaikäisen alkoholi- ja savukeostot vähittäismyynnissä		

Nuorisopalveluiden jalkautuva ehkäisevä päihdetyö kohtaa nuoria ympäri kaupunkia. Työpari on tuottamassa vuosittain toteutettavaa Päihdeputki-tapahtumaa kaikille perusopetuksen 6.-luokille ja 8.-luokkalaisten tarjottavaa Järkee vai ei -tapahtumaa. Järkee vai ei -tapahtumassa käsitellään ajankohtaisia aihealueita, mm. päihteiden käyttöä sekä väkivallan ja ilkeiden seurauksia.

Ajanviettopaikat. Kärkihankkeessa nuoret toivovat vapaa-ajalle lisää ajanviettopaikkoja. Tällaisia paikkoja voisi heidän mielestään olla mm. nuorten käyttöön suunnattu ulkoilma-alue, jonne olisi vapaa pääsy ilman ohjattua toimintaa. Myös yleisiä puistoja pitäisi kehittää enemmän nuorille viihtyisiksi. Monitoimitalojen ja muiden piha-alueiden suunnittelussa tulisi huomioida myös alakoulun viimeiset luokat, jotta ne aidosti palvelisivat koko perhettä.

Ajanviettopaikkoihin liittyvät toimenpiteet

Lahden kaupunkialueella on kuusi nuorisotilaa, nuortentila Tripla Triossa ja pelitila Xperience keskustassa. Liikkuvan nuorisotyön auto Liinu liikkuu talvikaudella pääasiassa Nastolan alueella, paikoissa, joissa nuoret kokoontuvat. Etsivä nuorisotyö ylläpitää Kellarikahvilaa torstaisin Kirkkokatu 21. Toiminta on suunnattu +16-nuorille ja nuorille aikuisille. Toiminnan sisällöstä päättävät kävijät. Paikalla on aina kaksi etsivän nuorisotyön työntekijää. Lisäksi Lahdessa toimii Aseman Lapset ry:n Walkers kahvila yläkouluikäisille nuorille. Launeella ja Nastolassa on skeittiparkki ja Ranta-Kartanossa Pumptrack-alue. Nämä kaikki tarjoavat matalan kynnyksen toimintaa ja mahdollisuuden tavata kavereita. Nuorisovaltuusto toivoo lisää vapaa-ajanviettopaikkoja esim. ulkoilma-alueita.

Puistot ja ulkotilat ovat Lahdessa kaupunkiympäristön palvelualueen ja liikuntapalveluiden vastuulla. Ulkoilma-alueiden perustaminen tai osoittaminen erityisesti nuorten käyttöön ei ole ongelmatonta. Kaikki vapaasti käytettävät ulkoalueet (puistot, leikkialueet, urheilukentät) kärsivät ilkeistä ja niiden kunnossapito on siksi todella kallista. Myös vastuukysymykset pitää ottaa huomioon. Jos kaupunki rakentaa alueen ja siellä on esim. toimintavälineitä, on kaupunki viime kädessä vastuussa

paikan turvallisuudesta. Vaikka alueella ei ole ohjattua toimintaa eikä ohjaajia, vaatii laitteiden ja rakennelmien kunnossapito resursseja, joihin ei välttämättä ole varaa. Ilkivaltaa ja väärinkäyttöä kohdistuu myös sisätiloihin, joissa ei ole valvontaa.

Haasteista riippumatta nuoret tarvitsevat erilaisia kokoontumispaikkoja sisällä ja ulkona. Sivistyksen palvelualueen, lasten ja nuorten kasvun vastuualueen toimitilojen suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito perustuvat voimassa olevaan Palveluverkkosuunnitelmaan.

Liikuntapalveluiden ylläpitämät liikuntatilat sekä liikuntapaikat/ulkoliikunta-alueet ovat sekä varattujen seuravuorojen käytössä että myös vapaasti käytettävissä varausten ulkopuolella ja lisäksi on runsaasti paikkoja, joita voi käyttää kokonaan ilman varausta.

Näiden paikkojen suunnittelussa on huomioitu ja pyritään huomioidaan kaiken ikäiset käyttäjät, nuoret mukaan lukien (mm. ulkokuntosaliaalueet ja monitoimitalojen pihat). Mm. osallistuvan budjetoinnin sekä kaupunkiympäristön osallistavan suunnittelun kautta myös nuorten näkemyksiä kuullaan kärkihanke-ehdotusten lisäksi.

Vapaassa käytössä olevien paikkojen käyttöoikeuden rajaaminen erillisellä päätöksellä vain nuorille on hankalaa, mutta hyvällä konseptoinnilla mm. paikan varustelun sekä paikkaa koskevan viestinnän suhteen voidaan käyttöä ohjata erityisesti nuoria palvelevaksi ja houkuttelevaksi.

Kulttuurialueet. Kärkihankeessa nuoret kaipaavat enemmän kulttuuria ja taidetta kaupunkiin, myös ulkoilmataidetta. Nuoret toivovat, että heitä osallistettaisiin luvallisen graffitiseinien ja muiden taideteosten tekemisessä. Seiniä ja muita nykyisin kolkon näköisiä kohtia voisi hyödyntää tällä tavoin. Nuorten mielestä mallia voisi ottaa Lahden rautatieaseman tunnelia koristavasta muraalityöstä.

Kulttuurialueisiin liittyvät toimenpiteet

Vuonna 2021 toteutettiin Matkakeskuksen tunneli- ja porrashuoneiden seinäpitoihin iso seinämuraali. Taiteilija kilpailutettiin, mutta suurena apuna toteutuksessa olivat Inspiksen nuoret. Matkakeskuksen alueelle on tehty jo kolmen vuoden ajan yhteistyösopimus (kaupungin kunnossapito ja VR) Inspis ry:n kanssa Asema-Apu -toiminnasta, jossa nuoret työllistetyt ylläpitävät alueen kukkaistutuksia, siisteyttä ja huoltavat myös yllä mainittua seinämaalausta.

Lahti Energia on jo pitkään tehnyt yhteistyötä Inspiksen kanssa ja tilannut heiltä sähkökaappien ja muraalien maalausta.

Kolmen Rakokiven monitoimitalon lähialueen alikulkusillan taideteokset toteutetaan syksyllä 2022. Taitelijoiksi on valittu kaksi lahtelaista nuorta taiteen portfoliohaun kautta. Ideointia varten taitelijat pyysivät koululaisilta ideoita, joita sitten Rakokiven koulun 5. luokan oppilaat piirsivät kuvaamataidon tunnilla. Näiden pohjalta taiteilijat lähtivät toteuttamaan kohteiden maalausta. Työ on siis tällä hetkellä käynnissä.

Rakokiven monitoimitalon lähialueen muuntamoihin toteutetaan taidemaalaus taiteen portfoliohaun kautta haetun taiteilijan toteuttamana. Lisäksi taidekohteeseen liittyy Rakokiveen monitoimitalon viereen valmistuvan Kulttuuripuiston sähkökaappien taidemaalaus nuorten osallistamisprojektina yhdessä Nuorisopalveluiden kanssa.

Lahden kaupungintalon työmaa-aidat toteutetaan kolmessa jaksossa ja maalaukset ovat nähtävillä vuosien 2021–2023 välillä. Kaupungintalon puiston puoleisen teoksen Elämän kestävät rakenteet ovat toteuttaneet Kauno ry:n Kirsi Karppinen ja Nelli Penna yhdessä Harjun koulun valinnaisen kuvataiteen oppilaiden kanssa. Mariankadun puolelle teoksen Juuret on toteuttanut Inspis ry:n Juuso Haverinen. Teokset on toteutettu

kierrätetyille vaneriaidoille. Molemmissa teoksissa nousevat esiin kestävän kehityksen teemat.

Seuraavan kerran aitoihin saadaan uutta taidetta syksyllä 2022. Teoksia valmistuu pilotin aikana yhteensä kuusi. Maalaukset tilataan Kauno ry:ltä ja Inspis ry:ltä.

Lahden katutaiteesta on koottu uusi nettisivu, jossa on esitelty vielä paljon lisää erilaisia hankkeita (<https://www.lahti.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkiympariston-suunnittelu/julkinen-taide/katutaidetta-lahdessa/>): Malskin alue, jo kadonneet Lahden Toriparkin työmaa-aitamaalaukset, EGSin Fingerprint map Nastolan kunnantalon seinässä yms.

Nuorten toiveita kulttuurialueiden viihtyvyyden lisääntymiseksi on huomioitu ja on tarkoitus huomioida jatkossakin.

Nuorten kärkihankkeisiin valmisteltujen toimenpiteiden arviointi

Monialainen lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä (LAPE) työryhmä kävi 8.9.2022 läpi nuorisovaltuuston kärkihankkeet ja niihin valmistellut toimenpiteet. Työryhmän eri toimijat vievät osaltaan kärkihankkeiden toimenpiteitä eteenpäin omissa palveluissaan.

Nuorisovaltuuston edustajat ja asiaa valmistelleet sivistyksen palvelualueen viranhaltijat kävivät yhteisessä kokouksessa 19.9.2022 läpi kärkihankkeet ja niihin esitetyt toimenpiteet. Nuorisovaltuusto hyväksyi kärkihankkeisiin valmistellut toimenpiteet. Nuorisovaltuuston taholta esitettiin vielä seuraavia huomioita ja toiveita toimenpiteiden valmisteluun liittyen:

Chat-palvelu pitäisi olla auki myös iltaisin ja alkuyöstä, jotta se tavoittaisi nuoria. Tiedotusta palveluista ja niiden sivustoista pitäisi lisätä nuorten käyttäminen viestintäkanavien kautta esim. Instagram, Tik Tok-sovellus.

Markkinoinnissa voisi myös käyttää lahtelaisia somevaikuttajia sekä nostaa palveluita esiin nuorisotaloilla. Myös nuoret itse jakavat tietoa ja kokemuksia palveluista.

Nuorisovaltuusto nosti myös esiin, että miten hyvinvointialueen aloittaminen vaikuttaa palveluiden järjestämiseen ja saatavuuteen? Matalan kynnyksen palveluita tarvitaan ja palvelupolut eivät saisi muodostua pitkiksi eikä avun saanti kestä pitkään. Toiveena on, että opiskelijahuollossa olisi sama henkilö, jonka kanssa nuori asioi esim. koulupsykologi -> helpompi puhua asioista ja päästä ratkaisukeskeisyyteen. Pyrkimyksenä tulisi olla, että omassa koulussa saisi mahdollisimman paljon tukea ilman muualle lähettämistä.

Koulujen pihoilta toivotaan katoksia, joissa voi olla sateen sattuessa sekä penkkejä ja pöytiä. Ulkoliikuntapaikkoja toivotaan myös keskustan ulkopuolelle. Liikuntapaikkojen, puistojen ja piha-alueiden suunnitteluun voisi ottaa nuoria enemmän mukaan esim. lähialueen nuorisotalolta.

Esiin nousi, että nuoret toivovat nuorisotiloissa myös vapaata, nuorten välistä yhdessäoloa, ilman ohjattua toimintaa. Toisaalta on myös huomioitava, että nuorisotyön tavoitteena on kohdata nuoria ja tarjota tarvittaessa matalan kynnyksen tukea sekä myös erilaista tekemistä. Nuorilla on mahdollisuus hakea tilalle oma käyttövuoro, jolloin he ottavat vastuun tilasta. Nuorisovaltuusto otti myös esiin, että lähialueiden liikunta ym. paikkoja voisi hyödyntää toiminnassa.

Sekä nuorisovaltuuston että viranhaltijoiden taholta todettiin, että yhteinen keskustelu nuorten kärkihankkeista ja niihin esitetyistä toimenpiteistä oli tarpeellinen. Nuorten asiantuntemusta ja kokemustietoa tulee hyödyntää mm. eri palveluiden, viestinnän ja alueiden suunnittelussa. Yhteisessä keskustelussa pohdittiin myös, että nuorten osallisuus ja

ideoiden/aloitteiden teko tulisi olla mahdollisimman helppoa. Kaupungin eri palvelualueiden tuleekin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa esim. hyvinvointialue kehittää nuorille suunnattuja palveluita sekä nuoria tavoittavaa viestintää.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Ote: nuorisovaltuusto, sivistyksen palvelualue, kaupunkiympäristön palvelualue, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, Tiina Granqvist, Virve Jämsén, Päivi Pitkänen, Pia Haverinen, Tommi Lanki, Matti Karhos, Marja Mikola, Jaana Lehtinen, Eija Kinnunen, Jouni Kivilahti